

Tulemusvaldkond	Tervis (TE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimeste oodatav eluiga pikeneb, tervena elatud aastate arv kasvab ja ebavõrdsus tervises väheneb
Valdkonna arengukava	Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 (RTA) ¹
Programmi nimi	Tervist toetava keskkonna programm (TE01)
Programmi eesmärk	Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav
Elluviimise periood	2023–2026
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Terviseamet (TA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK),

Sissejuhatus

Tervist toetava keskkonna programm on üks kolmest programmist, mis on koostatud rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärkide saavutamiseks.

Kõikidele programmidele on sõnastatud ühine rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärkidest lähtuv tulemusvaldkonna eesmärk. Igale programmile on sõnastatud ka programmi eesmärk, mis on vajalik vastava rahvastiku tervise arengukava alaeesmärgi saavutamiseks. Kõik programmid koosnevad meetmetest, tegevustest ja teenustest, mis on vajalikud programmi eesmärgi saavutamiseks. Tervist toetava keskkonna programm toetab tulemusvaldkonna arengukava eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamist ning teiste programmide elluviimist (tabel 1).

¹ Sotsiaalministeerium. Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Tervishoid/rta_05.05.pdf

Tabel 1. Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärkidele tuginev tulemusvaldkonna eesmärk ja nende saavutamiseks koostatud kolm programmi koos programmi eesmärkidega, mis on sõnastatud lähtuvalt arengukava alaeesmärkidest.

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030		
Eesmärk: Eesti inimeste oodatav eluiga pikeneb, tervena elatud aastate arv kasvab ja ebavõrdsus tervises väheneb		
<p>Alaeesmärk 1: Tervist toetavad valikud</p> <p>Tervise edendamiseks, riskikäitumise vähendamiseks ja elukaare üleselt tervisenäitajate parandamiseks on inimestel vajalikud toetavad võrgustikud, võimalused ja oskused teha tervist toetavaid valikuid olenemata vanusest, sissetulekust, haridustasemest või elukohast. Lihtsalt mõistetav tervisealane teave, vajalikud teenused ja tooted on kõigile kättesaadavad.</p>	<p>Alaeesmärk 2: Tervist toetav keskkond</p> <p>Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav.</p>	<p>Alaeesmärk 3: Inimkeskne tervishoid</p> <p>Inimeste vajadustele ja ootustele vastavad, ohutud, kvaliteetsed tervise- ja sotsiaalteenused, mis aitavad vähendada enneaegset suremust, lisada tervena elatud eluaastaid, vähendada tervise ebavõrdsust, toetavad krooniliste haigustega elamist ning on elanikkonnale võrdselt kättesaadavad.</p>

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi tulemuslikkuse hindamiseks kasutatakse mõõdikuid mitmel tasandil. Nii on välja valitud programmiülesed, meetmete, tegevuste ja teenuste mõõdikud. Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 programmide mõõdikute terviklik ülevaatamine ja vajadusel sihttasemete korrigeerimine toimub 2025. aastal.

Programmi meetmed koondavad kokku tegevused, mis on vajalikud programmi eesmärkide saavutamiseks. Tegevused sisaldavad üldjuhul konkreetseid teenuseid, mille elluviimiseks on leitud vajalikud finantsvahendid. Erandina on võimalikud ka tegevused, millel ei ole teenuseid, kuid mis on programmi eesmärgi saavutamiseks väga vajalikud.

Mõõdik	Algtase 2019	Viimane tegelik tase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2030
<p>Keskonnast, sh töökeskkonnast tingitud enneaegse suremuse ja haigestumuse tõttu kaotatud eluaastate arv 100 000 elaniku kohta</p> <p>Allikas: Washingtoni Ülikooli terviseökonomeetria ja hindamise instituut</p>	1709	1709 (2019)	1399	1363	1328	1292	1150

Ülevaade olukorrast

Inimese tervises seisund kujuneb geenide, inimese tehtavate valikute ja elustiili ning ümbritseva keskkonna koosmõjus. Ümbritsev keskkond mõjutab tehtavaid valikuid, käitumist ja tervises seisundit sageli enam kui seda tajutakse. Elukeskkonda võivad mõjutada nähtavad või nähtamatud, peamiselt toodetest, ehitistest, rajatistest, sõidukitest ja tööstusettevõtetest pärinevad (keemilised, füüsikalised, bioloogilised) ohutegurid, kuid ohutegurid võivad pärineda ka looduslikest allikatest (nt päikese UV-kiirgus, kõrge õhutemperatuur, radionukliidid ja ravimijäägid joogivees, sinivetikad suplusvees, mürgised seened ja taimed ning suure tervisekoormusega bakterid ja viirused). Eelnimetatud ohuteguritega puutub inimene kokku vahetu kontakti, õhu, vee või toidu kaudu. Samuti võib kokkupuude ohuteguritega toimuda teiste inimeste või loomade kaudu.

Rahvusvaheliste hinnangute kohaselt on kuni kolmandik rahvastiku tervisekaotusest otseselt seotud elukeskkonnast tulenevate teguritega. Eestis on teatud tegureid uuritud^{2, 3}, kuid puudub terviklik ülevaade elukeskkonna tegurite mõjust ja nendest tingitud tervisekaotusest. Selline olukord on osaliselt tingitud asjaolust, et Eestis pole elukeskkonna eri tegurite väärtuste mõõtmisi ajas ja ruumis piisavalt tehtud ning puudub terviklik seiresüsteem, aga ka sellest, et meetoodiliselt on keeruline hinnata inimese kokkupuudet erinevate teguritega ning seostada elukeskkonna tegureid terviseprobleemidega (nt allergiad, närvikahjustused, kasvajad, hormonaalsed häired), mis üldjuhul avalduvad oluliselt hiljem pärast kokkupuudet. Kuni paremate andmete puudumiseni saame eeldada, et see ei erine oluliselt rahvusvahelistest hinnangutest.

Tervist toetava keskkonna eesmärkide täitmisel peetakse eelkõige silmas keskkonnatervishoiu tegevuste elluviimist. Keskkonnatervishoid on rahvatervishoiu haru, mis tegeleb inimese tervist otseselt või kaudselt mõjutavate keskkonnategurite ja ohutegurite tervisemõju hindamisega ning terviseriskide vähendamise ja ennetamisega. Suur osa tervist toetava keskkonna eesmärkide saavutamisel on elukeskkonna kujundamisel, mis aitab negatiivseid tervisemõjusid varajases staadiumis ennetada ja vältida. Arukas ruumiline planeerimine ja materjalide kasutamine on üks olulisemaid aspekte elukeskkonna kujundamisel. Inimeste tervist ja heaolu arvestavate planeeringute ja ehitusprojektidega on võimalik luua eeltingimused tervist toetava elukeskkonna loomiseks. Nende abil saab reguleerida õhusaaste, müra, vibratsiooni, elektromagnetkiirguse, radooni jt ohutegurite ilmumist, aga ka seda, et nii 8-aastaselt kui 80-aastaselt oleks ühtviisi huvitav ja turvaline viibida väliskeskkonnas ning see meelitaks inimesi rohkem liikuma, suhtlema ja viibima väliskeskkonnas. Järjest enam on vaja seejuures arvestada ka kliimamuutustega ja nendest tingitud riskidega (ekstreemsed temperatuurid, üleujutused, uudsed või taas ilmuvad ohtlikud nakkushaigused jt). Lisaks, innovatsiooni ja tehnoloogia arengu abil tulevad turule sajad uued, inimese tervisele teadmata mõjuga ja reguleerimata tooted, nagu näiteks toodetud nanomaterjalid, mis teatud tingimustes võivad jõuda inimorganismi (sissehingamisel, läbi naha kontakti, süstimisel, nahavigastustel, allaneelamisel). Samuti kasvab keskkonnas ravimite, kemikaalide ja mikroplasti hulk, mida peetakse järjest suurenevaks ohuks inimorganismile seoses hormonaalsete muutustega ja endokrinoloogiliste häiretega.

Euroopa Komisjon võttis 14. oktoobril 2020 vastu „Kestlikkust toetava kemikaalistrateegia“⁴. Strateegia eesmärk on kaitsta inimesi ja keskkonda paremini kahjulike kemikaalide eest ning suurendada innovatsiooni, edendades ohutumate ja keskkonnasäästlikumate kemikaalide kasutamist. Kemikaaliohutus hõlmab kemikaale kogu nende elutsükli vältel tootmisest jäätmekäitluseni. Ohtlikud kemikaalid põhjustavad kogu eluea jooksul inimesega kokkupuutel tervisehäireid ja haigusi. Eesmärk on vähendada ohtlike kemikaalide negatiivset mõju tervisele ja

² H et al. 2010. Peened osakesed välisõhus ja neist tuleneva tervisemõju hindamine Tallinnas, Tartus, Kohtla-Järvel, Narvas ja Pärnus. Eesti Arst 2010; 89(4):242–250.

³ Saava, A., Indermitte, E. Tartu Ülikooli Tervishoiu Instituut. (2008). Joogivee liigsest fluoriidisaldusest tuleneva hambaflooroosi risk Eesti elanikel ja soovitused riski vähendamiseks. Teadustöö lõpparuanne. Tartu. <https://www.terviseamet.ee/et/keskkonnatervis/inimesele/joogivee-ohutus>

⁴ Euroopa Komisjon. (2020). Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regionide Komiteele. Kestlikkust toetav kemikaalistrateegia. Brüssel. COM(2020) 667 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52020DC0667>

keskkonnale, kasutades kemikaale keskkonnale ja inimestele ohutul viisil⁵. Kemikaaliohutusega seotud eesmärkide saavutamine sõltub suuresti just Euroopa Liidu tasandil tehtavatest otsustest. Seetõttu on oluline riigisisene koostöö eri osapoolte vahel ning aktiivne osalus Euroopa Liidu tasandi ja regionaalsetes kemikaaliohutuse poliitika koostööalgatustes. Aastatel 2015–2020 tegi Terviseamet koostöös Tartu Ülikooliga põlevkivi arengukava rakendusplaani raames viis uuringut, mille käigus hinnati põlevkivisektori mõju sellega kokkupuutuva elanikkonna seas.

Kasvav probleem nakkushaiguste leviku tõkestamise kontekstis on resistentsus biotsiidide (nt desinfektsioonivahendite) toimeainetele.^{6, 7}

Eestis on üle saja keemiatööstusettevõtte. Keemiatööstusest umbes pool asub Ida-Virumaal, kolmandik töötajaid töötab Tallinnas ja Harjumaal.⁸ Viimastel aastatel on Eesti SKPst suhteliselt püsivalt umbes 1% tulnud just keemiatööstusest, suur osa toodangust läheb ekspordiks⁹. Keemiaettevõtted vastutavad kemikaalide käitlemise eest kogu tarneahelas kuni jäätmetena kõrvaldamiseni ja taaskasutamiseni. Eesti ettevõtetal on jätkuvalt keerukas tulla toime turul konkurentsivõime säilitamisega, kohaneda kliimamuutuste eesmärkidega, parandada kemikaalide ja toodete registreerimiseks esitatud teabe kvaliteeti, asendada ohtlikud kemikaalid ohutumate alternatiividega ning maandada tootmisel ja kasutamisel tekkivaid riske. Tööstusettevõtete jaoks on hea kvaliteediga keemiaalane teave võtmetähtsusega, kuna see aitab kaasa kemikaalide ohutule kasutamisele ja suurendab avalike andmete usaldusväärsust. Euroopa Liidu turul olevate kemikaalide omaduste ja riskide hindamist juhib ja koordineerib Euroopa Kemikaaliamet, kuid hindamine tugineb suurel määral liikmesriikide ekspertide hinnangutele. Tootjad ja importijad vastutavad turul olevate kemikaalide kohta tõese ja piisava teabe olemasolu eest, Terviseamet hindab koos teiste liikmesriikide pädevate asutustega teabe nõuetele vastavust ning vajaduse korral soovitab ja töötab välja meetmeid kemikaalide kasutamisel tekkivate riskide vähendamiseks.

Terviseamet koostas aastatel 2018–2020 toimiku taimekaitsevahendi toimeaine metribusiini kohta ning esitas Euroopa Kemikaaliametile ettepaneku kehtestada EL-is ühtlustatud klassifikatsioon ja märgistus. 2021. aastal kiideti ECHA riskihindamise komitees heaks Terviseameti ettepanek metribusiini ühtlustatud klassifikatsiooni kohta.

Terviseamet tegeleb biotsiidide hindamisega ning lubade ja registreerimistunnistuste väljastamisega. Seoses COVID-19 levikuga suurenes 2020. aastal nõudlus desinfektsioonivahendite järele. Biotsiididega seotud menetluste ja nõustamiste arv suurenes 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga üle kahe korra, anti välja 248 uut registreerimistunnistust ja nõustati üle 3000 korra. 2020. aastal kehtestas Terviseamet COVID-19 levikuga väljakuulutatud eriolukorras riigisisese erandid, mis võimaldasid tööstusel väljastatud lubade alusel suurendada desinfektsioonivahendite tootmist ning lennuliikluse seiskumise tingimustes kasutada kütusepaakides uut biotsiidi mikroorganismide kasvu tõrjumiseks. Desinfektsioonipostide ja desinfektsioonivahendite üle järelevalve korraldamine on jätkuvalt tähelepanu all.

Terviseameti jaoks on järgnevatel aastatel määrava tähtsusega ohtlike kemikaalide, sh biotsiidide kokkupuute, kasutusala ja riskijuhtimise meetmete hindamiseks pädevate ekspertide ja nõustajate olemasolu.

Terviseameti riiklikud kasutajatoed nõustavad kemikaaliohutuses kehtivatest nõuetest eri sihtrühmi, eelkõige Eesti väikeettevõtteid, kuid ka avalikkust. REACH kasutajatoe poole pöörduakse kemikaalide importimist ja ainete registreerimist puudutavates küsimustes. CLP kasutajatoe suurim küsimuste hulk (kuni 2/3) puudutab ohtlikest segudest teavitamist. BPR

⁵ Riigikantselei. Muudame maailma: säästva arengu tegevuskava aastaks 2030. (2030 Agenda).

⁶ SCENIHR. (2009). Assessment of the Antibiotic Resistance Effects of Biocides.

⁷ European Commission. Confronting the clinical relevance of biocide induced antibiotic resistance. Biocides and antibiotic resistance. [Confronting the clinical relevance of biocide induced antibiotic resistance](#)

⁸ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium. (2019). 2018. aasta majandusülevaade.

⁹ Eesti Statistikaamet. Statistika andmebaas.

kasutajatoe poole pöördunud on ettevõtjad (peamiselt biotsiidi tootjad ja levitajad), kes küsivad nõu, millised on seadusest tulenevad nõuded ja kohustused biotsiidi turustamisel ja kasutamisel. Terviseametil on järelevalve koordineerija ja tegija roll ning ta teeb koostööd kemikaalide ja biotsiidide järelevalvega tegelevate asutustega (Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Maksu- ja Tolliamet, Keskkonnaamet, Tööinspeksioon, Põllumajandus- ja Toiduamet). Näiteks, 2022. aasta kemikaalialased järelevalveprojektid on suunatud biotsiidide (sh desinfitseerimisvahendite), manguasjade ja väga ohtlike aineid (SvHC) sisaldavate toodete kontrollimisele. Tegevus toimub Euroopa Kemikaaliameti (ECHA) jõustamisteabe vahetamise foorumi projektide REACH-EN-FORCE 10 (REF-10) ja BPR-EN-FORCE 2 (BEF-2) raames. Tubakatoodete pädeva asutusena teeb Terviseamet koostööd kõigi teiste liikmesriikide pädevate asutustega, et turule ei satuks nõuetele mittevastavad ja ohtlike koostisaineid (v.a nikotiin) sisaldavad tubakatooted.

Terviseameti mürgistusteabekeskuse infoliin 16662 on avatud 24 tundi kõikidel nädalapäevadel nii elanikele kui tervishoiutöötajatele, helistamine on anonüümne. Mürgistusinfoliinile pöördumiste arv nii kemikaalidest, ravimitest kui loodusest pärit mürkainetest põhjustatud mürgistuste tõttu kasvab, samas on kerges langustrendis Eesti Haigekassa andmetel tervishoiuteenuse osutajate poole pöördunud mürgistuspatientide arv. Laste mürgistuste osakaal on languses. Kui infoliini algusaastatel oli iga teine kõne lastega juhtunud mürgistuse kohta, siis tänasel päeval on suhtarv vähenenud. 40% kõnedest infoliinile on tehtud kuni 4-aastase (k.a) lapsega toimunud mürgistuse tõttu. Ligi 90% mürgistusõnnetustest toimub kodus, mistõttu said inimesed mürgistusi varasemate aastatega võrreldes sagedamini ka 2020. aasta eriolukorra ajal (nõustamisvajadus kasvas 25% ehk toimus 1000 nõustamist rohkem võrreldes 2019. aastaga). Iga teise kõne põhjuseks olev mürgiallikas on kemikaal, iga kolmas kõne tehakse ravimimürgistuse tõttu. COVID-19 leviku piirangute tingimustes sagesid metsaadidest tingitud mürgistused, näiteks seenemürgistuste arv suurenes 41 juhtumilt 2019. aastal 102 juhtumini 2020. aastal. Samuti suurenes rästikult salvata saanud inimeste arv: 2019. aastal registreeriti 19 juhtumit, 2020. aastal aga 35 juhtumit (sh ligi 100 ebaselget juhtumit), 2021. aastal 32 juhtumit. Venekeelse elanikkonna jaoks on jätkuvalt murekohaks teenuse vähenemine kättesaadavus. 25% elanikkonna suhtarvu kohta on venekeelsete inimeste pöördumisi infoliinile üksnes 8–9%. Olukorra parandamiseks on tehtud veebilehel www.16662.ee teave kättesaadavaks ka vene keeles ning 2021. aastal korraldati mürgistusennetuse kampaania Virumaa elanikele.

Teenuste valdkonnas on viimastel aastatel fookuses iluteenused. Seoses valdkonna aktiivse arenguga on üha keerulisem eristada iluteenuseid tervishoiuteenustest. Teenuste iseloom muutub intensiivsemaks ning sellega suurenevad ka terviseriskid. Teenuseosutaja vastutab oma tegevuse ohutuse ja kvaliteedi eest ning peab täitma nõudeid, mis on esitatud teenuseosutajale ja teenusele.¹⁰ Tarbija tervisele suurema riskiga ilu- ja isikuteenuste seiramine ning tegevused, mis toetavad ohtude tuvastamise, hindamise ja minimeerimise kaudu võimaliku negatiivse mõju vähendamist, on võetud prioriteetsekkumisenä. Ühtlasi on fokuseeritud iluteenuseid puudutava teabe olemasolu ja kättesaadavuse parandamisele ning tarbijate ja teenusepakkujate teadlikkuse suurendamisele. Iluteenuste valdkonna suurim kitsaskoht on teenuseosutajate ebaühtlane väljaõppe tase. Pakutavate erialaste koolituste kvaliteet on ebaühtlane ning nende maht inimese tervisele ohutu teenuse pakkumiseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamiseks ebapiisav. Lisaks on seoses Ukraina sõjaga suurenenud Eestisse saabunud kolmandatest riikidest pärit ilu- ja isikuteenuste osutajate arv, kelle väljaõppe taust on teadmata. Iluteenuste valdkonnas pakutavate koolituste kvaliteedi tagamiseks on algatatud koolitustele ja koolitajatele miinimumnõuete väljatöötamise protsess.

Terviseamet on koostanud riskianalüüsid ja ohuproгноosid keskkonnatervishoiu, teenuste ohutuse, kemikaali- ja tooteohutuse valdkonnas. Riskianalüüsid aitavad maandada ohuteguritega seotud riske ja tõhustada järelevalvet. Enam keskendutakse eri sektorite keskkonnatervishoiu probleemide ennetamisele riskihindamise kontekstis. Planeerimise protsessis võetakse inimese

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv. (2006). 2006/123/EÜ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32006L0123>

tervist ja terviseriske arvesse rohkem kui varem ning rakendatakse vastavaid meetmeid võimalike tervise mõjude vältimiseks ja ohjamiseks.

Elanikkonna kindlustamine **ohutu joogiveega** on üks keskkonnatervishoiu prioriteete. Terviseameti andmetel kasutas 2021. aastal 86,7% elanikest ühisveevärgi vett, ülejäänud osa saab vett individuaalsetest madalamatest puur- ja salvkaevudest. 98,76% ühisveevärgi tarbijatest saab kvaliteedinõuetele vastavat joogivett. Suurem osa mittevastavustest on seotud indikaatornäitajatega (nt raud), mis ei kujuta terviseohtu. Suured investeeringud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rekonstrueerimisse ja arendamisse on olnud vajalikud, et tagada inimeste tervisele ohutu ja kvaliteetne joogivesi. Kuna Euroopa Liidu investeeringud veetaristusse ei ole igavesed ning keskkonna saastekoormus kasvab, on järgmise perioodi lahendamist vajav probleem säilitada tervisele ohutu joogivee kvaliteet. Ligikaudu 13,3% elanikkonnast tarbib vett allikatest, mille üle ei tehta riiklikku järelevalvet ja mille kvaliteedi kohta andmed puuduvad. Seetõttu on viimastel aastatel tähelepanu pööratud peale suurte veevärkide ka erakaevude ja eraveevärkide vee kvaliteedile. Uuringud näitavad veekvaliteedi ebastabiilsust ja kasutajate nõustamise vajadust. 2020. aastal lõpetatud uuringu tulemusena on välja töötatud soovitud erakaevude omanike jaoks¹¹. Teatud Eesti piirkondades on looduslik radionukliidide sisaldus suhteliselt suur. Välja on töötatud metoodika joogivee radionukliidide sisaldusest põhjustatud terviseriskide hindamiseks. Metoodika kasutamine annab vastuse selle kohta, kui põhjendatud on joogivee puhastamine radionukliididest.

Tulevikus tuleb joogivee ohutuse tagamisel keskenduda kliimamuutustega kaasnevale mõjudele, tööstuslikku päritolu endokriinsüsteemi kahjustavatele kemikaalidele, ravimijäätmetele ja mikroplastile. Joogivee ohutuse järelevalve peab muutuma riskihindamisel põhinevaks, et veekäitluse kulusid optimeerida ja suunata ressursid joogiveeahela kriitilistele punktidele.

Suplusvee kvaliteet on Eestis aastate jooksul olnud stabiilne ja hea, kuid probleemiks on pidevalt vähenevate avalike supluskohtade arv. Supluskohtade arvu vähenemine on tingitud kohalike omavalitsuste ja supluskohtade omanike vähesest huvist supluskohta asutada. Kuigi suplusvee kvaliteet on hea, on ette heidetud liiga rangete nõuete rakendamist randade korrashoiu tagamiseks. Aastast aastasse ametlike suplusrandade osakaal vähenes ning üldsust ei kaasatud piisavalt supluskohta avamise protsessi. 2020. aasta jooksul võttis Terviseamet sihiks koostöös KOV-idega suurendada avalike supluskohtade arvu. Eesmärk on tagada elanikele võimalikult palju avalikke supluskohti, kus suplusvesi vastab nõuetele ja toimub pidev veekvaliteedi seire.

Ujulate ja veekeskuste peamine probleem on hoida kloori sisaldus nõutud tasemel. Selle saavutamiseks on oluline ujulas kasutatavatest veetötlusmeetoditest, veevahetusest, koormuse reguleerimisest kui ka ujulate isiklikust hügieenist, milles on sageli vajakajäämisi. Hügieeni puudutava teadlikkuse suurendamisega on vaja tegeleda ka edaspidi.

Välisõhu saaste on olulisim keskkonnatervishoiu risk, mille ohjamiseks tuleb tegeleda. Euroopa Keskkonnaagentuuri andmetel sureb Eestis hinnanguliselt 500 inimest enneaegselt õhusaastest (PM 2,5) tingitud mõjude tõttu. Maapinnalähedane osoon põhjustab pikaajalisel kokkupuutel Eestis hinnanguliselt keskmiselt 134 varajast surma aastas, see teeb kokku 1287 kaotatud eluaastat aastas. Maapinnalähedase osooni mõjul tekkivad sotsiaalmajanduslikud väliskulud on hinnanguliselt 240 miljonit eurot aastas varajase suremuse ja 1,2 miljonit eurot hospitaliseerimiste tõttu¹². Põlevkivisektori tervise mõjude uuringu tulemused näitavad, et Ida-Virumaa elanike tervises seisund on mitme näitaja poolest halvem kui mujal Eestis ja selle peamine põhjus on põlevkivisektorist lähtuv õhusaaste. Ida-Virumaa vajab selles osas kaalukaid lahendusi, kuidas sotsiaalmajanduslikku olukorda pingestamata välisõhu saastet piirkonnas vähendada. Lisaks vajavad tähelepanu linnade ja kasvavate sadamate (nt Muuga) müra ja õhusaaste (sh ebameeldiv lõhn) probleemid.

¹¹ Eesti Keskkonnauuringute Keskus. (2018). Hajaasustuspiirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuring. Tallinn.

¹² Tartu Ülikool. (2016). Maapinnalähedase osooni õhusaaste ekspositsiooni analüüs ja tervise mõjude hinnang.

Müra on üks olulisemaid keskkonnaprobleeme, millega puutub kokku märkimisväärne hulk elanikkonnast. Krooniline kokkupuude keskkonnamüraga avaldab suurt mõju inimese füüsilisele ja vaimsele tervisele ning heaolule. 2017. aasta seisuga kannatab Eestis kõrgete müratasemetega käes üle 300 000 inimese, mis on üle 22% (iga viies inimene) kogu elanikkonnast. Hinnanguliselt on Eestis 196 400 inimest mõjutatud pikaajalisest suurest (> 50 dB) öisest autoliikluse mürast.¹³ WHO soovitus öise müra kohta on < 40 dB, et ennetada öise müra ebasoodsaid tervisemõjusid¹⁴. Euroopa Keskkonnaagentuuri 2019. aasta raporti kohaselt¹⁵ on müra tervisemõjusid varem pigem alahinnatud, mida Terviseameti andmetel kinnitab ka müraga seotud kaebuste ja pöördumiste kasv. EL-i õiguse ja rohelise kokkuleppe eesmärkide kohaselt ning koostöös muude algatustega peaks EL 2030. aastaks vähendama 30% võrra transpordimürast pidevalt häiritud inimeste osakaalu. Senisest suuremat tähelepanu vajab ka müraga seotud järelevalve – järelevalve tõhustamine ja sellest tuleneva praktika juurutamine õigusruumi, et tagada elanikkonna kaitse müra eest ja vähendada kõrgete müratasemetega käes kannatavate inimeste hulka. **Siseõhu kvaliteedi** tagamiseks on vaja üle vaadata sisekliima ohutegurid ning kaasajastada õigusruumi, et projekteerimisel ja ehitamisel võetaks meetmeid terviseriskide maandamiseks.

Päikesekiirguse (nii UVA- kui UVB-kiirguse) eest kaitsmise vajadus tuleb selgelt välja statistikast. Kui vaadata andmeid alates 1968. aastast, on haigestumine naha mittemelanoomi tüüpi nahavähki Tervise Arengu Instituudi andmetel kasvanud. Haigestumine on kasvanud ka lähiminevikus – 2008. aastal oli elanikkonna suremuskordaja 61,6, 2017. aastal 100,7 ja 2018. aastal 96,6.¹⁶ Naha mittemelanoomi haigestumise kohta on tehtud märksa vähem uuringuid võrreldes nahamelanoomiga.

Meede 1.1. Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine

Meede koosneb neljast tegevusest. Nendest esimesse on koondatud teenused, mis on vajalikud tervist toetava keskkonna poliitika tõenduspõhiseks kujundamiseks eri valdkondades, sektorites ja tasanditel, samuti innovatsiooni edendamiseks tervisevaldkonnas. Ülejäänud kolm tegevust aitavad edendada kemikaaliohutust, vähendada keskkonnast tulenevaid terviseriske ning suurendada toodete ja teenuste ohutust ja vähendada riske.

Möödik	Algtase 2019	Viimane tegelik tase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2030
Ennetusega välditav suremus 100 000 elaniku kohta <i>Allikas: Eurostat</i>	234,1	234,1 (2019)	214,4	206,6	198,9	191,2	160,2

Tegevus 1.1.1. Tervist toetava ning parendava keskkonna kujundamine

Tegevuse eesmärk: tervist toetava ja parendava keskkonna poliitika kujundamine ning selle elluviimise korraldamine keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamiseks.

Tegevuse oodatav tulemus: tõendusel ja teadmistel põhinev terviklik keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamise ja tervist toetava keskkonna edendamise poliitika on kokku lepitud.

¹³ European Environment Agency. Estonia noise fact sheet 2019. <https://www.eea.europa.eu/themes/human/noise/noise-fact-sheets/noise-country-fact-sheets-2019/estonia>

¹⁴ WHO. (2009). Night noise guidelines for Europe.

¹⁵ European Environment Agency. (2020). Environmental noise in Europe – 2020. Luxembourg. <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-noise-in-europe>

¹⁶ Tervise Arengu Instituut. Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. Haigestumus. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_02Haigestumus/

Kõik osapooled (üle riigi ja kohalikul tasandil; avalik, era- ja kolmas sektor; eri valdkonnad) on teadlikud valdkonna arengusuundadest ja oma rollist ning kokkulepitud tegevusi viiakse eesmärgipäraselt ellu.

Probleemide lahendamisel pööratakse tähelepanu teadus- ja arendustegevuste tulemustele ja arengusuundadele ning võimalustele rakendada teiste valdkondade innovaatilisi lahendusi tervisevaldkonnas. Otsitakse kasutajasõbralikke, lisandväärtust loovaid ja tervisevaldkonna eripära arvestavaid eelnevalt rakendamata või oluliselt muudetud lahendusi.

Prioriteedid oodatava tulemuse saavutamiseks on:

- **COVID-19 leviku ohjamine.** Eesmärk on vähendada COVID-19 levikust tingitud tervishoiusüsteemi ülekoormuse riski, hoida ühiskond võimalikult avatud ja tagada valmisolek järgmisteks analoogseteks uudsete ohtlike nakkushaiguste puhanguteks.
- **Rahvatervishoiu seaduse eelnõu menetlemine.** Eelnõu eesmärk on luua kaasaegne õigusraamistik rahvatervishoiu valdkonna eesmärkide saavutamiseks, juhtimiseks ja rakendamiseks.
- **Süsteematilise biomonitoringu eeltingimuste loomine ja võrgustiku käivitamine.** Eesmärk on leppida kokku Eesti-sisesed eesmärgid, prioriteedid ja tegevusplaan ning käivitada biomonitoring, et saada paremad teadmised inimeste kokkupuutest kemikaalidega, kemikaalide jõudmisest inimese organismi ning nende tervisemõjust Eesti elanike tervisele.
- **Suurendada elukeskkonnast tulenevaid terviseriske puudutava info kättesaadavust ja arusaadavust** ning oskusi neid riske maandada.
- **Suurendada teiste valdkondade ja kohaliku tasandi teadlikkust**, kuidas elukeskkonna planeerimisel ja kujundamisel arvestada selle mõjuga tervisele.

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **nüüdisajastada õigusruumi.** Vajalik on nüüdisajastada eelnevatel aastatel ette valmistatud rahvatervishoiu seaduse eelnõu rakendusaktid, seejuures tuleb silmas pidada, et uuendused soodustaksid terviseriskide vähendamist, tervist toetava keskkonna edendamist ja innovatsiooni;
- **võtta üle ja rakendada uus joogivee direktiiv.** Selle käigus rakendatakse riskihindamisel põhinevat lähenemisviisi, parandatakse juurdepääsu joogiveele, nüüdisajastatakse vee terviseohutuse infosüsteemi ja suurendatakse referentlabori võimekust uute joogivee parameetrite määramisel;
- **nüüdisajastada mitteioniseeriva kiirguse elukeskkonna terviseohutuse nõuded.** Selleks valmib teadusasutuselt tellitud tervisemõjude uuring ning tehakse ettepanekud, mis võetakse aluseks regulatsiooni muutmisel;
- **selgitada välja põlevkivisektori tervisemõju.** Selleks jätkatakse vajalike projektidega, mille käigus hinnatakse tervisemõju ning töötatakse välja ennetus- ja leevendusmeetmed;
- **parandada kemikaaliohutust puudutava teabe kättesaadavust ja selle kasutamise oskusi** nii ettevõtetes, organisatsioonides kui ka üldelanikkonnale;
- **suurendada teadlikkust mürgistusriskidest kõikides elanikkonnagruppides ja laiendada mürgistusinfo liini numbri tuntust.** Selleks nüüdisajastatakse kõikide kooliastemete õpikud mürgistusteabe kohta;
- **parandada keskkonnast (sh töökeskkonnast) tulenevate terviseriskide tõenduspõhise hindamise ja riskide maandamise sekkumiste väljatöötamiseks vajalike andmete kvaliteeti, kättesaadavust ja koostoimet;**
- **töötada välja innovaatilisi ja kasutajasõbralikke lahendusi**, sh visualiseerida andmed, ning parandada andmete kasutamise oskust;
- **suurendada laborite võimekust hinnata nakkushaiguste levikut keskkonnas;**
- **suurendada eri sektorite, valdkondade ja tasandite teadmisi ja oskusi** tervist toetava keskkonna loomisest, arendamisest ja kättesaadavaks tegemise võimalustest;
- **suurendada eri sektorite, valdkondade ja tasandite esindajate teadlikkust rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 ja selle programmide eesmärkidest ning rakendamise**

protsessist. Tõhusa koostööga panustavad tegevuste tulemuste saavutamisse programmi täitmise kaasvastutajad, seotud asutused ja vastavad huvigrupid.

Möödik	Algtase 2019	Viimane tegelik tase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2030
Tervise säilimist ja paranemist soodustava elukeskkonna poliitika kujundatud elluviimine korraldatud on ning <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah	jah (2022)	jah	jah	jah	jah	jah

97 Tervist toetava ning parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine (SoM)

Tervis sõltub olulisel määral elukeskkonnast. Tervist säästva ja tervisliku elukeskkonna loomiseks ja arendamiseks tuleb välja töötada nüüdisaegsed õigusaktid ning koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektoriga neid rakendada. Põhiliselt hõlmab see kemikaaliseadust, biotsiidiseadust, veeseadust ja rahvatervishoiu seadust ning nende rakendusakte. Poliitika kujundamisel lähtutakse sellest, et: 1) meid ümbritsev tehnilik ja looduslik keskkond on tervist ja tervislikke valikuid toetav; 2) teave keskkonna terviseriskidest on õigel ajal ja võimalikult lihtsalt kättesaadav; 3) elanikel on vajalikud oskused ja teadmised seda teavet kasutada ja 4) elukeskkond peab olema turvaline ja tervist toetav nii 8-aastastele kui 80-aastastele. Järgmisel paaril aastal keskendutakse rahvatervishoiu seaduse ja selle rakendusaktide uuendamisele ja rakendamisele. Samuti on arendatakse välja inimese biomonitoringu võrgustik Eestis, et tulevikus oleks olemas parem teadmine inimeste kokkupuutest kemikaalidega. Oluline on kavandada ja ellu viia tegevused, mis aitaksid ka väikestel ettevõtetel olla paremini kursis kõikide õigusaktidest tulenevate tervisekaitseõuetega, aga ka võimalustega tervist toetava elukeskkonna planeerimisel ja loomisel.

COVID-19 haiguse levik on toonud esile elukeskkonna olulisuse nakkushaiguste ennetamises ja tõrjes. Järgnevatel aastatel on poliitikakujundamisel vaja keskenduda sellele, et avalikes kohtades oleksid kättesaadavad kätepesuvõimalused ja kvaliteetsed desinfitseerimisvahendid, paraneksid inimeste ja tööandjate oskused elukeskkonna muutmisel selliseks, et keskkonnast tingitud haiguste levik oleks viidud miinimumini. Samuti on oluline tõhustada laboreid, et vajaduse korral oleks muu hulgas võimalus hinnata haigustekitajate stabiilsust ja levikut keskkonnast tulenevalt.

Tegevus 1.1.2. Vee, õhu ning müra ja kiirgusega seotud terviseriskid

Tegevuse eesmärk: keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine, sh puhtale ja ohutule joogi- ja suplusveele juurdepääsu suurendamine, mitteioniseeriva kiirguse ja sisekliima terviseriskide maandamine ning keskkonnamüra ohjamine.

Oodatav tulemus: elanikkonna juurdepääs puhtale joogiveele on suurenenud, oskused ja võimalused joogi- ja suplusveest tulenevaid terviseriske hinnata on paranenud. Mitteioniseeriva kiirguse terviseriskid on maandatud ja neid on elanikkonnale selgitatud. Keskkonnamüra on ohjatud ning pikaajalise suure müra käes viibivate inimeste arv on vähenenud.

Prioriteetid oodatava tulemuse saavutamiseks on:

- **Tervise jaoks ohutule joogiveele juurdepääsu suurendamine.** Seejuures on oluline uuendada riskide hindamise põhimõtteid.
- **Joogivee radionukliidide sisaldusest põhjustatud terviseriskide hindamise meetodika väljatöötamine ja rakendamine.** Seejuures on oluline parandada joogivee käitlejate vajalikke hindamisoskusi.
- **Vee seisundi seire nüüdisajastamine.** Saadud tulemuste põhjal tuleb luua kergesti mõistetav teave ja teha see tarbijatele kättesaadavaks.

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **jätkata õhukvaliteedi juhtimissüsteemi raames saasteainete seirega riiklikes seirejaamades**, kuhu lisanduvad ka suuremat saastust põhjustavate ettevõtete seirejaamade andmed, mis on avalikult nähtavad;
- **parandada eri sihtrühmade terviseriskide hindamise oskusi ja võimalusi;**
- **teha õhku, müra ja kiirgust puudutav teave inimestele kergesti mõistetavaks ja kättesaadavaks;**
- **nüüdisajastada terviseriskide hindamise ja seire süsteemi õhu, müra ja kiirguse vallas**, sh rakendada riskihindamisel põhinevat lähenemisviisi (nt hinnatakse terviseriske ja leitakse leevendusmeetmeid varajase planeerimise etappides);
- **teha vajalikud tõendus põhised uuringud**, mis annaksid selgemad hinnangud ohutegurite seotusest tervisemõjudega.

Möödik	Algtase 2019	Viimane tegelik tase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2030
Kvaliteetse ühisveevärgi joogiveega varustatud tarbijate osakaal <i>Allikas: Terviseamet</i>	98,1%	98,8% (2021)	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%
Kvaliteetse veega basseainide osakaal <i>Allikas: Terviseamet</i>	89%	80% (2021)	93%	94%	95%	96%	98%
Supluskohtade osakaal, mille suplusvee kvaliteediklass loetakse „väga heaks“ või „heaks“ <i>Allikas: Terviseamet</i>	87%	92,3% (2022)	90%	90%	90%	90%	90%

143 Vee terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet on vastutav asutus joogivee, loodusliku mineraalvee, ujula- ja suplusvee ohutuse eest ning teeb riiklikku järelevalvet. Terviseamet reageerib veega seotud ohuolukordadele ning teeb rahvusvahelist koostööd joogiveest ja suplusveest tingitud terviseohutude kõrvaldamisel. Terviseamet osutab joogiveeuuringute referentteenust ning on vee terviseohutuse infosüsteemi volitatud kasutaja. Terviseamet on vastutav asutus, kes tunnustab Eestis ammutatavat ja toodetavat vett või ühendusevälisest riigist pärit Eestis turule lastavat vett loodusliku mineraalveena. Teenuse aluseks on rahvatervise seadus ja veeseadus ning nendega seotud õigusaktid. Teenusele lisandub lähiajal uus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL)

2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta¹⁷, mis käsitleb elanikkonna joogiveele juurdepääsu tagamise parandamist, joogiveega kokkupuutuvaid kontaktmaterjale, uute joogivee parameetrite määramist ja joogivee ohutuse riskihindamist.

279 Planeeringute ja füüsikalistest teguritest (v.a ioniseeriv kiirgus) tingitud terviseohtude hindamine ning terviseriskide vähendamine (TA)

Teenuse raames hinnatakse sise- ja väliskeskkonnas esinevaid terviseriske ning korraldatakse riiklikku järelevalvet füüsikaliste tegurite (v.a ioniseeriv kiirgus) üle. Teenuse hulka kuuluvad strateegilise keskkonnamõju aruannete ja planeeringute ning sagedusloa ja raadiosaateseadme tingimuste hindamine, tervisekaitseõuetele vastavuse korral kooskõlastuste andmine. Teenuse raames tehakse koostööd teiste haldusala asutustega (nt Keskkonnaamet, Maanteeamet) ning osaletakse valdkonda arendavates riiklikes ja rahvusvahelistes projektides ning koostades riskihinnanguid eesmärgiga parandada teadmisi, teadlikkust ja järelevalvet. Teenusele lisandub lähiajal biomonitooringu tegevuste elluviimine, mille raames seiratakse lisaks keskkonnale tervist kahjustavaid ühendeid ka inimorganismis.

Tegevus 1.1.3. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: kemikaalide vales kasutamisest tingitud mürgistus- ja õnnetusjuhtumite arvu vähendamine ning tervisele ohtlikest kemikaalidest, nende tervisemõjust ja riskide maandamise meetmetest teabe kättesaadavuse ja mõistetavuse tagamine.

Oodatav tulemus: teadlikkus kemikaaliohutusest on suurenenud, kemikaalide vales kasutamisest tingitud mürgistus- ja õnnetusjuhtumite arv on vähenenud ning teave tervisele ohtlikest kemikaalidest, nende tervisemõjust ja riskide maandamise meetmetest on kättesaadav.

Prioriteedid oodatava tulemuse saavutamiseks:

- **Süsteematilise biomonitooringu eeltingimuste loomine ja võrgustiku käivitamine.** Eesmärk on leppida kokku Eesti-sisesed eesmärgid, prioriteedid ja tegevusplaan ning käivitada biomonitooring, et saada paremad teadmised inimeste kokkupuutest erinevate kemikaalidega, kemikaalide jõudmisest inimese organismi ning nende tervisemõjust Eesti elanike tervisele.
- **Avalikkusele kemikaalide tervisemõjust kergesti mõistetava teabe pakkumine.** Sealjuures tuleb pakkuda teavet ka kahjuliku tervisemõju vältimise tõhusate tegevuste kohta.
- **Järelevalvepõhimõtete nüüdisajastamine (riskipõhiseks muutmise) ning teiste liikmesriikidega koostöö edendamine.**

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **hinnata inimeste tervisele ja keskkonnale ohtlike kemikaale ja biotsiide ning teha tegevusi, mis toetavad ohutu käitlemise kaudu negatiivse mõju vähendamist;**
- **tagada pädevate ekspertide ja nõustajate ning kvaliteedisüsteemi olemasolu;**
- **edendada koostööd teadusuuringute ja biomonitooringu vallas ning arvestada nende tulemustega nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil kemikaaliohutuse valdkonna arendamisel;**
- **nüüdisajastada ohtlike kemikaalide arvestuse põhimõtted ning luua valdkondadeülene terviklik süsteem (ohtlike kemikaalide e-arvestuse süsteem);**
- **nüüdisajastada ja tugevdada sektorite ja sidusrühmade vahelise partnerluse koostöömudeleid, et suurendada sidusrühmade ja üldsuse kaasatust, huvi ja teadlikkust kemikaalidest ja nendega seotud ohutusest, samuti luua tingimused tootearenduseks ja innovatsiooniks;**
- **luua terviklik mürgistusjuhtumite analüüs, mida regulaarselt uuendatakse ja mis on vajalik kemikaaliohutuse poliitika kujundamiseks ja seiramiseks;**
- **soodustada ohtlike kemikaalide ohutumate alternatiividega asendamist ja prima tehnoloogia kasutamist;**
- **analüüsida tootearendust ja innovatsiooni soodustavaid võimalusi;**

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv (EL) 2020/2184. (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32020L2184>

- **nüüdisajastada antidootide halduskorraldust**, mis seab tervishoiuteenuse osutajatele selgema vastutuse ning teavitussüsteemi;
- **hinnata kliimamuutustega kaasnevaid tervisemõjusid ja töötada välja vajalikud leevendusmeetmed.**

Möödik	Algtase 2019	Viimane tegelik tase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2030
Kemikaale, sh detergente turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	25%	63% (2021)	75%	80%	80%	81%	85%
Biotsiide turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	25%	91%* (2021)	75%	80%	80%	81%	85%

*Seoses COVID-19 pandeemiaga on näitaja 2021. aasta tulemustes toimunud oluline muutus. Muutusest tulenevalt ei ole järgnevatiks aastateks seatud sihttasemeid praegu muudetud.

164 Mürgistusteabealane nõustamine ja teadlikkuse tõstmine (TA)

Mürgistusteabealase nõustamise ja info kättesaadavuse edendamise eesmärk on vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud kiirabi väljakutsete arvu ja erakorralise meditsiini osakonda tehtud visiitide arvu, samuti vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud haigestumisi, tervisekahjustusi ja suremust. Teenuse raames tagatakse telefonikonsultatsioonid infoliinil 16662 nii tervishoiutöötajatele kui elanikkonnale (eesti, inglise ja vene keeles), koostatakse teavitusematerjale ja juhiseid, tehakse teavitustööd koolitustel, intervjuudes ja artiklites ning uuendatakse pidevalt mürgistusteabealase andmebaasi andmeid. Mürgistusteabealase info kättesaadavuse tagamise teenuse kohustus tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1272/2008 artiklist 45, detergentide määruse artikli 9 punktist 3, biotsiidimääruse artiklist 73 ja kosmeetikamääruse artikli 13 lõikest 6.

Mürgistusteabe haldamise teenuse osa on ka elanikkonna nõustamiseks vajaliku teabe haldamine ning tervishoiuteenuse osutamiseks vajalike antidootide varu moodustamiseks andmete andmine ja põhimõtete väljatöötamises osalemine, tagab antidootide varu ja selle kasutamiseks andmise, kasutamise ning mahakandmise ja selle dokumenteerimise, mida soetatakse tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 57 alusel. Antidootide varu (vigastussurmade arvu vähendamise eesmärgil elu ohustavate mürgistuste raviks kasutatavate vastumürkide kogumi) haldab Terviseamet, kes määrab varu loetelu, kogused ja jaotuse. Eesti Haigekassa osaleb varu hankeprotsessi korraldamises vastavalt mürgistusteabekeskuse hankeplaanile. Loomisel on antidootide nõukoda, kelle hinnata on hankemahud ja jaotused koostöös Eesti Haigekassaga.

85 Terviseriskide hindamise võimekuse parendamine (SoM)

Järgmisel neljal aastal on pööratud hea laboritava (*good laboratory practice*) kvaliteedisüsteemi tagamisel. Seda rakendatakse kemikaalide tervise- ja keskkonnaohutuse mittekliinilisel uuringul. Uuritavad kemikaalid võivad kuuluda näiteks ravimite, biotsiidide, veterinaarravimite, kosmeetikatoodete, taimekaitsevahendite või toidu koostisesse. Hea laboritava kvaliteedisüsteemi nõue testidele/analüüsidele on kohustuslik biotsiidide ja nende toimeainete hindamiseks esitatava teabe puhul. Hea laboritava nõuetele vastavust saab hinnata üksnes hea laboritava kontrollasutus.

151 Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergenti turustamiseks

erandi taotlemine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab biotsiidiseaduse alusel riigilõivuga maksustatavate teenuste osutamist: biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade väljastamine ning detergenti turustamiseks erandi taotluse läbivaatamine. Teenuse aluseks on biotsiidiseadus, biotsiidimäärus EL 528/2012, detergentimäärus EÜ nr 648/2004 ning nendega seotud õigusaktid.

Biotsiidi turustamiseks ja kasutamiseks on vaja taotleda Terviseametilt biotsiidi registreerimistunnistust või biotsiidi luba. Registreerimistunnistuse või loa taotluse saab esitada isik, kes vastutab biotsiidi turule laskmise eest teatavas liikmesriigis või liidus. Enne loa väljastamist hinnatakse biotsiidi ohutust ja tõhusust.

Kui detergent sisaldab pindaktiivseid aineid, mille täieliku aeroobse biolagunduvuse tase on madalam kui detergentimääruse III lisas sätestatud, võib taotleda erandi tegemist tingimusel, et müügi- ja kasutusviisidest tulenev oht keskkonnale või tervisele kogu ühenduses on väike võrreldes sotsiaalmajandusliku kasuga, sealhulgas toidu ohutuse ja hügieeninormide valdkonnas.

152 Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamine (TA)

REACH, CLP, BPR, PIC Eesti pädeva asutusena osaleb Terviseamet koostöös komisjoni, Euroopa Kemikaaliameti (ECHA) ja teiste liikmesriikide pädevate asutustega EL-i regulatsioonide muutmise ettepanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises. Koostöös Eesti sidusrühmadega osaletakse Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide ning otsuste väljatöötamises. Hinnatakse tööstuse poolt kogutud teabe täielikkust, asjakohasust ja piisavust ning kemikaali kasutamisega seotud riske, vajaduse korral nõutakse lisateavet ja/või tehakse ettepanek rakendada regulatiivset riskiohje meedet. Riikliku kasutajatoe kaudu nõustatakse oma pädevuse piires kemikaalide (sh biotsiidide ja detergentide) käitlejaid ja teisi sidusrühmi.

Teenuse korraldamise aluseks on kemikaaliseadus, REACH-määrus EÜ nr 1907/2006, CLP-määrus EÜ nr 1272/2008, biotsiidiseadus, biotsiidimäärus EL 528/2012, PIC-määrus (EL) nr 649/2012 ning nendega seotud õigusaktid, samuti keemiarelvade keelustamise konventsioon.

Kemikaaliohutust reguleerivate EL-i määruste pädeva asutusena jätkub töö Euroopa Komisjoni ja ECHA-t REACH-, CLP- ja BPR-määruste rakendamist puudutavates küsimustes nõustavates ekspertgruppides ja komiteedes.

Tegevus 1.1.4. Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: toodete ja teenuste ohutuse või vale kasutusega seotud negatiivsete tervisesündmuste (sh kõrvalmõjude, tüsistuste, vigastuste ja mürgistuste) arvu vähendamine.

Oodatav tulemus: tootjate ja teenuseosutajate teadlikkus oma kohustustest ohutuse tagamisel on paranenud, info kohustustest on kergelt kättesaadav, elanikkonna teadlikkus toodete ja teenuste ohutusest ning võimalikest terviseriskidest on suurenenud. Vähenenud on tüsistused, vigastused ja mürgistused, mis on seostatavad toodete või teenuste ohutuse või vale kasutusega.

Prioriteetid oodatava tulemuse saavutamiseks:

- **inimeste tervise kaitseks kehtestatud nõuete ja korralduse nüüdisajastamine;**
- **teenuseosutajatele nõuete järgimist abistava teabe lihtsamalt kättesaadavaks ja mõistetavaks tegemine**, kasutades seejuures võimaluse korral ka digitaalseid lahendusi;
- **järelevalvepõhimõtete nüüdisajastamine**, muutes seejuures järelevalve ennetavaks ja riske hindavaks.

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **suurendada inimeste teadlikkust** toodete märgistest, teenustele kehtivatest nõuetest, võimalikest terviseriskidest ja nende maandamise meetmetest;

- **tõhustada tarbija tervisele suurema riskiga ilu- ja isikuteenuste seiramist.**

Möödik	Algtase 2019	Viimane tegelik tase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2030
Kosmeetikatooteid turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	70%	73% (2021)	77,3%	79,1%	80,9	82,7	90%
Ilusalongide osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	79%	44%* (2021)	73%	73%	75%	77%	85%
Tervisekaitseõuetele vastavate haridusasutuste osakaal kontrollitud haridusasutustest <i>Allikas: Terviseamet</i>	78%	98%* (2021)	79,8%	80,3%	80,7%	81,2%	83%
Tervisekaitseõuetele vastavate sotsiaalasutuste osakaal kontrollitud sotsiaalasutustest <i>Allikas: Terviseamet</i>	63%	80%* (2021)	63,7%	63,9%	64,1%	64,3%	65%

*Seoses COVID-19 pandeemiaga on näitaja 2021. aasta tulemustes toimunud oluline muutus. Muutusest tulenevalt ei ole järgnevateks aastateks seatud sihttasemeid praegu muudetud.

153 Toodete terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet täidab kosmeetika ja tubakatoodete valdkonna pädeva asutuse ülesandeid, mille peamine eesmärk on ennetada kosmeetikatoodetest ja tubakatoodetest ning nende komponentidest tekkida võivaid terviseriske. Teenuse raames osaletakse EL-i regulatsioonide muutmissetpanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises, Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide ning otsuste väljatöötamises. Tegeletakse turustamiseelsete hinnangutega, jälgitakse turuolukorda ning nõustatakse ettevõtteid ja tarbijaid. Lisaks kogutakse ja menetletakse kosmeetikatoodetest ilmnunud tõsise soovimatu mõjuga seotud juhtumeid (sh mürgistusjuhtumeid). Terviseamet korraldab ja teeb kosmeetikatoodete ja muude toodete, kemikaalide, biotsiidide ja detergentide üle järelevalvet tootja, importija ja levitaja juures ning hulgimüügis.

Teenuse korraldamise aluseks on toote nõuetele vastavuse seadus, rahvatervise seadus, kosmeetikamäärus EÜ 1223/2009, kemikaaliseadus, REACH-määrus EÜ nr 1907/2006, CLP-määrus EÜ nr 1272/2008, biotsiidiseadus, biotsiidimäärus EL 528/2012, detergentimäärus EL 648/2004, PIC-määrus EL nr 649/2012, atmosfääriõhu kaitse seadus, tubakaseadus ning nendega seotud õigusaktid.

145 Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet korraldab haridus- ja sotsiaalasutustes tervisekaitseõuete (sh ventilatsiooni nõuded ja toitlustus) täitmise üle riskipõhist ja kaebustepõhist järelevalvet, nõustab ja koostab hinnanguid terviseohtude kõrvaldamiseks.

154 Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet korraldab järelevalvet ilu- ja isikuteenuste tervisekaitseõuete (rahvatervise seaduse alusel), majutusteenuste hügieenitingimuste (turismiseaduse alusel) ja reisiringide tervisekaitseõuete täitmise üle ning nõustab tarbijaid ja käitlejaid.

Iluteenustest tulenevate terviseriskide väljaselgitamiseks ja maandamiseks rakendab Terviseamet ohuproгноosist tulenevat riskipõhist järelevalvet. Arvestades võimalikke terviseriske ja nende realiseerumise tõenäosust, on järelevalve prioriteedina võetud intensiivse iseloomuga iluteenused. Ohutaseme peamised mõjurid on teenuse iseloom ja seadmete funktsionaalsus, mistõttu neis ettevõtetes, kus pakutakse intensiivse iseloomuga teenuseid, teostatakse naha terviklikkust kahjustavaid manipulatsioone ja kasutatakse meditsiiniseadmeid, on vaja sagedamat kontrolli.

Eesmärk on hinnata teenustest tulenevaid terviseriske, nõustada teenusepakkujaid ja tarbijaid võimalikest ennetusmeetmetest ning seeläbi vähendada terviseriskide realiseerumist.

233 Tasuliste tervisekaitseteenuste osutamine (TA)

Rahvatervise seaduse alusel tehakse keemilisi, mikrobioloogilisi, virooloogilisi ja parasitoloogilisi uuringuid, mõõdetakse füüsikalisi tegureid ning tehakse muid tervisekaitsetoiminguid laborite võimekuse hoidmiseks ja riikliku järelevalve tagamiseks.

Programmi eelarve

Planeerimistasand	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ning vähendamine			
				2023	2024	2025	2026
KULUD	Programm kokku:			9 243 273	8 242 500	8 165 036	8 017 561
	Tervist toetava ning parendava keskkonna kujundamine	Kokku:		970 883	1 144 965	1 216 921	1 090 672
		Tervist toetava ning parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	SOM	970 883	1 144 965	1 216 921	1 090 672
	Vee, õhu ning müra ja kiirgusega seotud terviseriskid	Kokku:		2 838 928	2 181 937	2 050 909	2 052 577
		Vee terviseohutuse edendamine	TA	1 574 085	1 376 642	1 416 573	1 419 265
		Planeeringute ja füüsilistest teguritest (v. a ioniseeriv kiirgus) tingitud terviseohutude hindamine ning terviseriskide vähendamine	TA	1 264 843	805 296	634 336	633 313
	Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine	Kokku:		1 344 107	1 136 396	1 135 929	1 135 425
		Mürgistusteabealane nõustamine ja teadlikkuse tõstmine	TA	522 262	434 366	434 309	434 248
		Terviseriskide hindamise võimekuse parendamine	SOM	3 000	3 000	3 000	3 000
		Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergendi turustamiseks erandi taotlemine	TA	316 777	270 539	270 366	270 178
		Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamine	TA	502 068	428 490	428 254	427 999
	Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine	Kokku:		4 089 354	3 779 202	3 761 277	3 738 886
		Toodete terviseohutuse edendamine	TA	916 827	864 614	864 041	863 346
		Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine	TA	688 593	581 726	581 012	580 128
		Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse edendamine	TA	274 669	237 430	237 272	237 101
		Tasuliste tervisekaitseteenuste osutamine	TA	2 209 266	2 095 432	2 078 953	2 058 312

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ning teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud ning IKT kulud).